

לו בשתיה בלבד (כא). גם יש לשאול את דעת הרופא באשר לכמות האוכל או הנוזלים שדרושה לחולה, בין אם הוא אוכל ושותה בשיעורים ובין אם הוא אוכל ושותה כרגיל (כב).

אֲבֹהֶיךָ

וְהַיְהוּדִים

ז. ישנן מחלות ותופעות (כג) שאינם מסוכנות כשלעצמן, למשל מקרים מסויימים של חום גבוה (כד), אשר מניעת מאכל או משקה מן הסובל מהן עלולה לסכן את חייו, על כן בדבר אכילה ביום-הכיפורים דינו כדין חולה שיש בו סכנה. ויתרה מזו, אף יש שמותר לאכול אפילו לבריא, אחרי התייעצות עם רופא, והוא כאשר אמנם יש חשש סביר, שמניעת מאכל ממנו תביא לידי חולשה ורגישות למחלה שיש בה משום סכנה. אבל כל אלה לא יאכלו אלא בשיעורים, וכמבואר להלן (כה).

מניעת מאכל מחולה שאין בו סכנה

אֲבֹהֶיךָ

וְהַיְהוּדִים

אֲבֹהֶיךָ

וְהַיְהוּדִים

ח. חולה שאין בו סכנה, והוא צריך לקחת תרופות בצורת גלולות או טיפות אשר טעמן מר, מותר לו לבלוע אותן (כו), אבל אסור לו לשתות מים כדי להקל על הבליעה (כז). ואם הרופא (היודע ומקפיד על חומרת שתיה ביום-כיפור) דורש שישתה מים עמהן, או שהחולה לא יכול בשום אופן לבלוע ללא מים, יערבב בהם מעט חומר מר, כגון סבון נוזלי כדי לפגום במקצת בטעם המים (ובאשר לשיעור של "מעט חומר מר" שיש לערבב בהם, יש להיוועץ גם ברב מורה הוראה וגם ברופא) (כח). וטוב יותר לבקש מאת הרופא, אם קיימת אפשרות לכך, להחליף את הגלולות ואת הטיפות בפתילות, אשר להן אותה התועלת הרפואית (כט).

תרופות לחולה שאין בו סכנה

ראה בקדמונים להיפך מדעת הגר"ח, ועיין שו"ת חשב האפור סי' עא, ועיין לעיל פל"ב הערה פא. (כא) מהא דשו"ת בנין ציון סי' כד (והובא בביה"ל סי' תריח ס"ח ד"ה ואם), ועיין להלן הערה נו; ועיין באלף המגן על מטה אפרים סי' תריח ס"ק א, דה"ה אם מאכילין אותו, דיש לשקול אם צריך גם לרחוץ, לסוך ולנעול הסנדל. ועיין סי' תריד סע' ג ובמ"ב ס"ק י שהתיר לילדת כל שלושים יום ולחולה שאין בו סכנה ללבוש סנדל מפני שהצינה קשה להם. (כב) דכל שאוכל יותר ממה שצריך לרפואתו, יש בו איסור, עיין סי' תריח סע' ח בביה"ל ד"ה ואם, ועיין לעיל פל"ב הערה כ בשם הגרש"ז זצ"ל, ולהלן הערה צא וסע' כח. (כג) שד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ג ס"ק ל, וראה מועדים בהלכה דיני יוהכ"פ פ"ב, שו"ת אג"מ אור"ח ח"א סי' קכט. (כד) שלדעת הרופאים עליו לשתות הרבה. (כה) עיין סי' תקנד סע' ו בביה"ל ד"ה דבמקום. וידוע המעשה של גאון ישראל הג"ר ישראל מסלנט זצ"ל, שפירסם שלא להתענות ביוהכ"פ, ועיין שד"ח הנ"ל ס"ק ד, ועיין שו"ת אג"מ אה"ע ח"א סוסי' סה; וע"ע שו"ת ח"ס אה"ע ח"ב סי' פב, שהאדם עצמו היודע מרת נפשו יכול ליקח לעצמו, גם אם לא נשתנו פניו, כי דרכיה דרכי נועם, מ"מ אנו אין מאכילים אותו ביוהכ"פ. וע"ע שד"ח הנ"ל סוסי' ה ולעיל פל"ב הערה טו. (כז) עיין שו"ת כתב סופר אור"ח סי' קיא, שד"ח הנ"ל ס"ק ת, יו"ד סי' קנה בפ"ת ס"ק ו, שו"ת שו"מ מהדר"ד ח"א סי' נה, שו"ת ארץ צבי סי' פח, ארחות חיים סי' תריח ס"ק א, שו"ת אג"מ אור"ח ח"ג סוסי' צא, שו"ת משנה הלכות ח"ה סי' עה, שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פרק כב. (כח) דהוה דרך הנאתן, ועיין שו"ת ח"ס ח"ו סי' כג ד"ה אמנם, ולדבריו יל"ע בדבר, ועיין שו"ת אג"מ הנ"ל ולהלן סוף הערה סא. (כח) עיין סי' תריב סע' ו במ"ב ס"ק יב ובביה"ל ד"ה אכל, וע"ש בקצה המטה על מטה אפרים ס"ק ז, שדן אם יש איסור של חצי שיעור באוכלין שאינם ראויים לאכילה, ועיין להלן פ"מ הערה קצח ועיין ספר מקראי קודש, ימים נוראים, דף קצג, ולדעתו כיון דלא שייך לומר בתרופות דחזי לאצטרופי, אין איסור בחצי שיעור. אם אינם ראויות לאכילה. (כט) כי אז יוצא ידי כל הדעות דלעיל הערה כו. ועיין לעיל פל"ג הערה נה.

אם טעם הגלולה אינו מר, יש לעוטפה בנייר דק (כגון שכבה אחת של נייר טישו), ולבולעה כשהיא עטופה (ז), ויש שמחמירים לבלוע גם את הגלולה המרה, דווקא בדרך זו (לא).

בריא החייב ליטול תרופות

כדין חולה שאין בו סכנה כך הדין לגבי אדם בריא שחייב להמשיך בלקיחת תרופות לפי פקודת הרופא כדי שלא יחלה במחלה שאין בה סכנה (וכדלעיל פרק לד סעיפים יז יח ו-יט).

הלוקח תרופות באורח קבע, יש לו להתייעץ ברופא אם אפשר לו שלא לקחתן בצום עצמו, כגון שיקח סמוך לפני כניסת היום ומיד אחר צאתו.

גירגור במים מרים

ט. חולה, אף שאין בו סכנה, שחש בגרונו והוא צריך למחלתו לגרגר במים מעורבים בסמים מרים, מותר לו לעשות כן, ובלבד שיזהר שלא לבלוע מן המים האלה (לב).

מעוברת - יולדת - מינקת

מעוברת ומינקת

י. מעוברות ומיניקות מתענות ומשלימות ביום הכיפורים (ג). ולפי דעת הרופאים טוב יעשו אם ביומיים שקודם הצום ירכן בשתיה.

מעוברת המתאוה למאכל

יא. מעוברת שנתעוררה אצלה תאוה למאכל מסויים, והיא מבקשת לאוכלו (לד), או שניכר בפניה שהיא צריכה לאכול (לה), מאכילים אותה (לו) ממאכל זה בשיעורים עד שתתישב דעתה (לז), וכמבואר להלן.

מעוברת בסיכון מחמת הצום

מעוברת שאחזזה צירים מוקדמים מחמת הצום וקיים חשש ללידה מוקדמת, או מעוברת שכבר הפילה פעמיים מחמת צום, ובמקרים מסויימים אף לא מחמת

(ז) שמעתי מהגרש"ז אויערבך וצ"ל. ועיין סי' תעה סוסע' ג, מ"ל על הרמב"ם פי"ד מה' מאכ"א הי"ב, שו"ת כ"ס אר"ח סי' צז, שו"ת אחיעזר ח"ג סי' לא סוס"ק ד. (לא) עיין שו"ת אחיעזר הנ"ל. (לב) שו"ת דובב מישרים ח"א סי' קכד (ג), שו"ת ארץ צבי סי' פח. (לג) סי' תריז סע' א, ועיין שו"ת נחלת דוד בקו"א (יד שאול) סי' ג, דאשה שמוחזקת להפיל ולדה, ולדעת הרופאים ע"י הצום עלולה שוב להפיל, דמותרת ומצווה לאכול בלי שום ספיקא, וכ"ה בארחות חיים סי' תריז ס"ק א, שלפי דברי הרא"ש, לעיל פל"ב הערה יד, יש להתיר בכה"ג, ואף שהפילה רק פעמיים מחמת התענית, דבכל מקום שנוגע לספק פקו"נ סגי בב' פעמים, ע"ש. ומ"מ נ"ל דלא תאכל אלא בשיעורים, וכדלעיל סוסע' ז. (לד) סי' תריז במ"ב ס"ק ב. (לה) שם בשו"ע סע' ב וברמ"א. (לו) והטעם, כיון דהוה סכנה לאם או אפי' רק לעובר (עיין לעיל פל"ב הערה יד), עיין סי' תריז במ"ב ס"ק א, וע"ש, דדין זה נאמר אפי' בתחילת הריונה, וע"ש בשעה"צ ס"ק א, ועיין דעת תורה שם סע' ג. (לז) שם במ"ב ס"ק ד, וע"ש דמתחילים לתת לה כמה טיפות רוטב, ואם לא מתיישבת דעתה בכך, נותנים לה רוטב פחות פחות מכשיעור, ואם גם בזה לא מתיישבת, נותנים לה מן המאכל עצמו פחות פחות מכשיעור (ויל"ע, דמ"ש רוטב או המאכל עצמו, ועיין להלן הערה סב), ודוקא במעוברת שהריחה ריח המאכל, דאין לנו אומד ביישוב דעתה, דפעמים מתיישבת בדבר מועט, אבל חולה מאכילין אותו ע"פ רופא או ע"פ עצמו; וע"ש בשו"ע סע' ב ובמ"ב ס"ק ג, ובשעה"צ ס"ק ב ו-ג, דלוחשין באזנה דיוהכ"פ היום, דלפעמים דעתה מתיישבת אחרי שמזכירים לה שיוהכ"פ היום וכל העולם מתענין בו. וע"ש בארחות חיים ס"ק ג ובכף החיים ס"ק ז בשם שו"ת בשמים ראש סי' שנג, דאין עושין לחישה עכשיו, ולא דמי להא דלעיל סע' ד, כיון דהתם דעת הרופא מנוגדת. וע"ש במטה אפרים בקצה המטה ס"ק ג, דח"ו לסמוך להקל, דלאו מר בריה דרב אשי חתים עליה שהוא בודאי וביורר מרבינו הרא"ש, ועיין גם דעת תורה סי'

שיעורים

כמות
ה"שיעורים"
מספר

יט. כל מקום שמוזכרת אכילה בשיעורים (ט), הכוונה לאכילה של פחות מכ"כותבת הגסה" (אט), כלומר אכילת דברי מאכל (בט) בנפח של כשני-שליש ביצה (גט) בינונית (כשמשקל הביצה כ-45 עד 50 גרם) (דט) על קליפתה (סה). אכל כשיעור זה, אל לו לחזור ולאכול אלא אם כן עברו תשע דקות (טו) מסוף האכילה הראשונה (יו) לתחילת האכילה השניה (פוט), וחוזר חלילה, לפי כמות האוכל שהוא זקוק (טט).

אי-אפשר לו להמתין תשע דקות בין אכילה לאכילה, ישתדל להאריך זמן ההפסקה עד כמה שיוכל, דהיינו שמונה דקות, או שבע דקות, חמש דקות, שלוש עד ארבע דקות, ובכל מקרה ישתדל שתהיה ההפסקה לפחות של שתי דקות (ע), כל אחד לפי מצב בריאותו.

(ט) עיין רמב"ם ה' שביתת עשור פ"ב ה"ח במ"מ ד"ה ואם נחלקו, דהטעם שמאכילים אותו בשיעורין הוא מדין שמאכילים אותו הקל הקל, יומא פג א, ועיין לעיל פ"ב הערה פז. (אט) סי' תריב סע' א וסי' תריח סע' ז; ועיין שו"ת ח"ס או"ח סי' קכז ד"ה צ"ע, דכיון דביוה"כ השיעור להתחייב עליו תלוי ביתובי דעתא (דעינוי נפש כתיב), בעינן שיעור מרובה שישאר ככותבת במעיו אחר שנדבק ממנו בין החניכיים, וא"כ הה"נ בני"ד דלא נחשב מה שדבוק בין החניכיים, ועיין שו"ת כ"ס או"ח סי' קיז, דאפי' איסור בעלמא כחצי שיעור ליכא בלי הנאת מעיו, ולכל היותר מדרבנן אסור אפי' אין בכלל הנאת מעיו, דלא עדיפא מטעימא דאסורה מדרבנן ומשום הרחקה שמא יכניס למעיו, ע"ש, דהיינו באכילה דוקא, אבל בשתיה חייב בהנאת גרונו לחוד (וצ"ע דע"ע שו"ת ח"ס ח"ו סי' כג). ועיין עוד שו"ת אחיעזר ח"ג סי' סא ואו"ש פ"ב מה' שביתת עשור ה"ד. (בט) עיין יומא פ ב, דבשר שמן בכותבת ולולבי גפנים בכותבת, ועיין או"ש פי"ד מה' מאכ"א הי"ד, דהדבר הקובע הוא בכמות המאכל ולא איכותו, ועי' לעיל הע' לז, וע"ע שו"ת ח"ס ח"ו סוסי' כג (ועיין לעיל פ"ב הערה צב). (גט) עיין שו"ת ח"ס יו"ד סי' יט ד"ה ואין להשיב, דביצה עצמה, אפי' כשהיא חיה, בלתי מבושלת, דינה כאוכל ולא כמשקה, ועיין או"ש פ"ח מה' טומאת אוכלין הי"ג, שד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ג ס"ק כב, קובץ שיעורים ביצה ס"ק ב, מטה אפרים סי' תריב בקצה המטה ס"ק יב; ואכילת ביצה חיה נחשבת לאכילה כדרכה, ביצה ד ב רד"ה ומ"ט ביצה. (דט) סי' תריח סע' ז וע"ש במ"ב ס"ק יח; ועיין שו"ת ח"ס או"ח סי' קכז ד"ה לכן נ"ל, ולענין יוהכ"פ משערים בביצים שלנו, ולא אמרינן לקולא שנתקטנו הביצים בזמננו, ועיין בשיעורין דאורייתא להגרי"י קניבסקי זצ"ל לענין גודל הביצה. (פו) סי' תריב במ"ב ס"ק ב ובשעה צ"ס ג, וכ"ה בארחות חיים ס"ק ב. (יו) שהרי שיעור כדא"פ הוא תשע דקות, וכסי' תריח במ"ב ס"ק כא בשם שו"ת ח"ס (וראה להלן הערה ע), ומשמע דשיעור זה הוא קבוע בכל אדם ובכל מאכל (וע"ע להלן הערה סח), ואולם בעצם השיעור של תשע דקות עיין במרחשת סי' ד, דכבר תפסו עליו על הח"ס דנעלמו ממנו דברי הרשב"א בחי' לשבת, וע"ש דהשיעור של כדא"פ הוא הרבה יותר קטן. (יז) סי' תריח במ"ב ס"ק כא (והוא לשון הח"ס), וצ"ע דהרי שיעור כדא"פ כולל את זמן האכילה עצמה וכנזכר לענין חיוב אם אוכל ככותבת הגסה, סי' תריב סע' ג וכ"ה בחזו"א סי' לט ס"ק יח, וכ"ה לענין אכילת מצה בלילה הראשון של פסח, סי' תעה במ"ב ס"ק מב, ע"ש, וכ"ה סי' תריב סע' י בביה"ל ד"ה אם. ולמה כתב המ"ב דבעינן דוקא שישהה בין אכילה לאכילה שיעור כדא"פ, ואולי כוונתו, שלא יבוא לאכול חלק מן השיעור בדקה השמינית או התשיעית וישוב ויאכל פחות מכשיעור מיד לאחר סוף תשע הדקות, כי הר"ז מצטרף ויתחייב, ועיין שו"ת האלף לך שלמה סי' שכג ומנחת חינוך מצוה שיג ס"ק ו. (יח) וע"ע מנחת חינוך שם ס"ק ב ד"ה עוד צריך, שו"ת תורת חסד או"ח סי' לב, שאין השיעור שוה בכל המאכלים אלא כל מאכל יש לו שיעור משלו, וכן משמע בסי' פא במ"ב ס"ק ג, ועיין בארחות חיים סי' תריב ס"ק ד; ומה שכתב המ"ב בתחילה בסי' תריח ס"ק כא, דשיעור כדא"פ משערין בדידה, ע"ע חזו"א סי' לט ס"ק יח, דאיו זה אלא בבינוני. דשיעור כדא"פ אינו בדידה אלא באדם בינוני. (טט) וכדלהלן סע' כח. (ע) עיין שו"ת

מאכל מנופח (כמו עוגה), יש למדוד את שיעורו רק אחרי שמעכו אותו היטב, שכן אין האויר שבתוכו נכנס בכלל החשכון של שיעור הנפח (עא).

כ. ואל יסמוך האדם על אומד דעתו בשיעור כמות האוכל (עב), אלא ימדוד בדיוק. וכיצד ימדוד? יקח כוסית קטנה, אם אפשר עוד לפני יום-הכיפורים, ישקול אותה כשהיא ריקה, יתן בה 32 גרם מים, יסמן את גובה המים בכוסית, וכפי נפח זה יוכל למלא את הכוסית בכל אוכל, ימעכנו על-מנת למעט את האויר שבאוכל, ויאכלנו, וכפי שנזכר. וכן יוכל להשתמש לצורך זה בבקבוק תינוק (כשהוא יודע שהסימונים שבו מדוייקים), אשר מסומנים בו קוים לציון כמות האוכל שבו.

כא. מותר למדוד שיעור זה גם ביום-הכיפורים עצמו, אך טוב לעשות זאת מבעוד יום (עג).

כב. שיעור שתיה בשיעורים הוא פחות מכמלוא-לוגמיו (עד), ושיעור זה שונה אצל כל אחד ואחד (עה), ולכן רצוי שהחולה יבדוק, אם אפשר עוד לפני יום-הכיפורים (עו), מהו שיעורו שלו, כלומר נמלא אחת מלחיו משקה (עז) ויוציאנו לתוך כלי, וביום-הכיפורים ישתה כל פעם קצת פחות משיעור זה (עח) לפי כמות השתיה שהנא צריך (אצל המבוגר הבינוני נע שיעור זה בין 40 ל-45 גרם מים) (עט), ושוב, אם אפשר, ימתין אחרי כל שתיה ושתיה זמן של תשע (פ) דקות (פא) (או לפחות הזמן המפורט לעיל סעיף יט). ואם לא יהיה לו לחולה די

מהר"ם שיק או"ח סי' פה ד"ה ולפי"ז, שמביא בשם רבו הח"ס שהוא לערך שמונה דקות (וע"ע לעיל הערה סו בשם הח"ס), וע"ש סי' רסג, ועיין קונטרס השיעורים מהגרא"ח נאה ס"ק יח, שמביא שיטות נוספות, ועיין ערוה"ש סי' תריח סע' יד וסי' רב סע' ח, ועיין שו"ת ח"ס ח"ו סי' טז וסי' כג, דלפחות הוא זמן של שתי דקות, ועיין כף החיים סי' רי ס"ק ח. (עא) עיין עוקצין פ"ב מ"ח, וסי' תפו במ"ב ס"ק ג ובשעה"צ ס"ק ז, דפת ספוגית משתערת בכמות שהיא, לעו"ז בסי' רי במ"ב ס"ק א מובא, דכשנתפח אינו מברך, דלפי האמת לא אכל כזית. ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דבסי' רי מיירי בנתפח שאפי' לא ניכר מבחוץ מ"מ אינו מצטרף, אך בסי' תפו ברגיל, דשפיר מצטרף שהרי כותבת ממש ג"כ אפשר ללחוץ ולדחוס ויהיה פחות מכותבת, וצ"ע, ולגבי יוה"כ דהטעם הוא משום עינוי יש למעך את העוגה, דכל שהוא כספוג, אין דעתו של אדם מתיישבת בכך. ואם היה ממעך את האוכל, הרי סוף סוף באשר הוא שם לא אכל רק פחות מכותבת הגסה. ועיין גם שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רנט ו-רסד, ועי' בשו"ת כת"ס סי' קיז בשם הפמ"א. (עב) מטה אפרים סי' תריח סע' יא. (עג) ספר החינוך מצוה שיג, דלא ניחוש לאיסור משקל שהוא דרבנן כדי שלא לאכול שיעור, כף החיים סי' תריח ס"ק לז ו-מ. (עד) סי' תריב סע' ט וסי' תריח סע' ז ו-ח. (עה) סי' תריב סע' ט ובמ"ב ס"ק כד וסי' תריח סע' ז ובמ"ב ס"ק כא; ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דיש להסתפק אם שיניים תותבות ממעטות את השיעור של כמלוא-לוגמיו, ובפרט אם עשו אותם רק סמוך ליוה"כ"פ, וכן למי שעקרו ממנו שיניים בעיוהכ"פ, אם תיכף גדל השיעור של כמלוא-לוגמיו בגלל זה, אשר כל הטעם של שיעור זה הוא משום דבהכי מיתבי דעתיה דידיה, ולכאורה לא מסתבר שתיכף ומיד משתנה היתובא דעתא של האדם, עכ"ד. (עו) סי' תריח במ"ב ס"ק כא. (עז) סי' תריב סע' ט ובמ"ב ס"ק כה וסי' תריח סע' ז. (עח) סי' תריח סע' ח. (עט) ע"פ שיעורין דאורייתא הנ"ל, וראה בסי' רעא סע' יג בביה"ל ד"ה של, דשיעור כמלוא-לוגמיו אינו עולה כי אם עד קרוב לשליש הכוס (והיינו דגם אם ננקוט לחומרא שהביצים נתקטנו בזמננו למחצית ממה שהיו בימי הגמרא, היינו רק לחומרא כגון לשיעור היין שצריך שיהיה בכוס, אך לא להקל לגבי שתיה ביוה"כ), וע"ע סי' תריב במ"ב ס"ק כו. (פ) סי' תריח סע' ח ובמ"ב ס"ק כא. (פא) עיין סי' תריב סע' י בביה"ל ד"ה אם. ועיין לעיל הערה סז.

לעומת זאת, כל האוכלים מצטרפין לשיעור, וכן כל המשקים מצטרפים לשיעור (פג).

לגבי כל דבר שיש להסתפק בו, אם טעימה ממנו נחשבת לאכילה או לשתייה, כגון דייסה דלילה, שמנת ודבש, יש להיוועץ במורה הוראה (טג).

ספק אם
ה"שיעורים"
יספיקו לחולה

כה. אין להאכיל את החולה בשיעורים אלא אם כן ברור הדבר שאכילה ושתייה כאלה תספקנה לו, ובספק - יאכל כדי צורכו, כרגיל בכל ימות השנה (צ), ורק מן הרגע שהוא מרגיש כי אינו צריך עוד לאכול כרגיל, יאכל בשיעורים (צא). חולה שמחמת חשש סכנה צריך לשותות או לאכול בשיעורים, אבל הוא מסוגל להמתין ולצום כמה שעות, אלא שאז יתכן שיצטרך לשותות או לאכול יותר מן השיעור, יעדיף לשותות או לאכול בשיעורים כבר בבוקר (צב).

חולה שאינו
מסתפק
ב"שיעורים"

כו. ואם החולה אומר, שלא די לו באכילה בשיעורים, נוהגים ליתן לפניו מאכל, ואומרים לו: יום-הכיפורים היום, ואם אתה חושש מסכנה אם לא תאכל כשיעור בבת-אחת - אכול כרגיל, ואם לאו - תאכל מעט מעט, כל פעם פחות פחות מכשיעור (צג).

רופא האומר
שלא די
ה"שיעורים"

כז. וכן אם הרופא אומר, שלא די באכילה בשיעורים, יאכל כדי צורכו כרגיל, וכנ"ל (צד).

לא להרבות
מכדי הצורך

כח. חולה שאוכל בשיעורים, לא יאכל יותר ממה שהוא צריך בו ביום לקיום גופו, וכן הדין לגבי שתייה (צה).

אוכל פחות מכותבת ומשקה פחות מכלולא-לוגמיו, הי מנייהו עדיף, אי אזלינן בתר השיעור של מיתבא דעתיא נמצא שהאוכל חמור יותר, או אחר הנפח והכמות ואז המשקה חמור יותר, ועיין או"ש פי"ד מהלכות מאכ"א הי"ד, עכ"ד, ועיין לעיל הערה סב. (פג) סי' תריב סע' ב. (טג) ועיין לעיל הערה סג. (צ) סי' תריח סע' ח. (צא) שם בביה"ל ד"ה ואם, סי' תריז במ"ב ס"ק ז, ועיין ספר המנוחה על הרמב"ם פ"ב מה' שביתת עשור ה"ח, שד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ג ס"ק ו, שו"ת יד סופר סי' ז, ועיין בלחם הפנים על קצשו"ע סי' קלג סע' טו. וע"ע בב"י יו"ד רס"י רסב בשם המהרי"ק, דאם מתחילה היתה בו סכנה ונתרפא, אבל לא לגמרי, דינו כיב"ס (וקצת ראייה לדבריו מחולין טו ב תוד"ה כגון... שרגילות הוא שחוזר לחוליו, ע"ש). (צב) שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דלא אמרינן שימתין עד שיהיה אנוס ומותר, ולא יעבור עכשיו על איסור תורה, וכמו שיי"א כן לענין צום גדליה ויוהכ"פ (עיין א"א בוטשאטש סי' תרב, וע"ע שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פי"ד - י.ג.נ.), חדא דגם עכשיו חשיב כאוכל כדי שלא יסתכן, ועוד דכאן הרי הכל הוא בענין יוהכ"פ, וכיון דע"י פחות מכשיעור יחשב כמעונה בכל היום, מסתבר דהכי עדיף טפי, עכ"ד. ועיין גם שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' קכא, ד"ה וגם, ומקראי קודש, ימים נוראים ח"א דף קלו בהררי קודש. ושמעתי מהגר"ש אלישיב שליט"א שמכיוון שחצי שיעור אסור מן התורה, א"כ גם כשיאכל בשעורין יש בזה איסור תורה, ולכן עדיף שימתין עד שיגיע לחיוב לאכול אכילה שלימה. (צג) שם במ"ב ס"ק כד. (צד) סי' תריח סע' ח. (צה) שם סע' ח בביה"ל ד"ה ואם. ואם נאמר כן, דמותר לחולה כזה לאכול רק מה שצריך ותו לא, יל"ע בדברי המ"ב, סי' תרכא ס"ק יב, דאם מלין אצל היולדת והיא חולה בענין שמותרת לאכול, דנותנים לה לשותות מכוס של ברכה, ע"ש, וצ"ל דמיירי שהיא צריכה לייך לבריאותה, דאל"כ הא אסור לה לשותות יותר מזה. וכן שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דחולה שצריך לאכול לבריאותו, אל לו למצוץ סוכריות אם אינו

כט. עם זאת יש לדעת שלא נאמרו דיני אכילה בשיעורים אלא לגבי חולה שאין בו סכנה אכילת חולה שיש בו סכנה או ספק סכנה, וכך לגבי יולדת בימים הראשונים שאחרי לידתה, וכמבואר לעיל בסעיפים יב ו-יג, אבל חולה שאין בו סכנה, אף ששוכב במיטתו - אין להאכילו אפילו פחות מכשיעור, במקום שאין חשש שעל-ידי הצום תגבר מחלתו ויוכל להסתכן (צ).

דינים כלליים בענין יום-הכיפורים

ל. אדם חלש שקשה לו לצום וללכת לבית-הכנסת, מוטב שיצום וישכב במיטה, ואין לו כל היתר לאכול ולשתות, אפילו בשיעורים כדי שיהיה לו כח ללכת לבית-הכנסת (צ). ומצוה הוא עושה כאשר הוא נשאר בביתו ושוכב במיטה, כדי שיוכל לצום כדין.

לא. הזנה מלאכותית מותרת ביום-הכיפורים, ומותרת אף לחולה שאין בו סכנה (צ). ואף אינפוזיה דרך הוריד מותרת, ובלבד שלא יחדירו את המחט לתוך הוריד ביום-הכיפורים עצמו, אם איננו חולה שיש בו סכנה (צט).

לב. חולה שיש בו סכנה שהותר לו לאכול ביום-הכיפורים, וכנ"ל, אל יסגף את עצמו בהזנה מלאכותית, אלא יאכל כפי שמבואר לעיל, או באכילה רגילה, או באכילה בשיעורים כפי הצורך (ק).

לג. חולה שצריך לאכול ביום-הכיפורים, חייב לברך ברכה ראשונה (קא), אבל אל לו לקדש (לא על היין ולא על הלחם) (קב), והוא גם פטור מלחם משנה (קג), אפילו חל יום-הכיפורים בשבת (קד), והוא חייב ליטול את הידים

צריך אותן לבריאות, ועיין גם ספר אוצר הברית ח"א דף יז. (צ) ע"י ספר החינוך מצוה שיג, דנראה דפחות מכשיעור מאכילין אף לחושאיב"ס, וע"ש במנ"ח ס"ק ה, דהוא יחיד בשיטה זו ואין לו חבר (וע"י לעיל הע' כ דכך גם שיטת הרי"ף והרמב"ם), מטה אפרים סי' תריח בקצה המטה ס"ק ז, ועיין שד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ג ס"ק יג. (צ) שו"ת ח"ס ח"ו סי' כג, והרי גם חצי שיעור אסור מן התורה, כר"י ביומא עד א, ועיין שד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ג ס"ק ד. ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דגם מי שמותר לו לשתות פחות מכשיעור, מ"מ אף כדי להימנע רק פעם אחת בלבד משתיה של פחות מכשיעור, עדיף טפי לשכב בבית ולא להתפלל בציבור. (פ) שו"ת אחיעזר ח"ג סי' סא, ועיין שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' קכא, ע"ש. ועיין בפתחי עולם סי' תריב ס"ק ט בשם ר' שלמה קלוגר זצ"ל, שאם הימחה אוכל ועשה ממנו משקין, אין חייבין על שתייתם מן התורה, משום דחשיב שלא כדרך אכילתן וגם כזיעה בעלמא ולא אמרינן בכה"ג דשתיה בכלל אכילה, ע"ש ראיותיו, ולפ"ז בשותה מינן-תפוזים לא יתחייב מדאורייתא, אלא דעיין בשו"ת מנח"ש ח"א סי' כא שכתב הגרש"ז אויערבך זצ"ל, דדברי תימה הם, רהן אמנם דא"א לחשוב הך שתיה כאילו אוכל את גוף הפירות, אבל מהיכ"ת למימר דשתיה כזו לא הוה בכלל שתיה, כיון שהאיסור הוא מחמת המשקה שהוא שותה עכשיו, והרי אחרי שנסחט הפרי הוא משקה משובח שעומד שפיר לשתיה... ע"ש, דלמעשה חלילה להקל בזה, וכן מצאתי בשד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ג ס"ק כג. (צ) עיין לעיל פל"ב הערה קנח. (ק) שו"ת דובב מישרים ח"ג סי' פח, שו"ת מלמד להועיל או"ח סי' קיט, שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' צ וח"ד סי' קא (ג), שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פרק כא. (קא) עיין סי' רד סע' ט במ"ב ס"ק מז ובשעה"צ ס"ק מז. (קב) סי' תריח במ"ב ס"ק כט. (קג) ע"ש במ"א ס"ק י, ועיין מטה אפרים סי' תריח בקצה המטה ס"ק טז. (קד) ע"ש בחי' רע"א ובשעה"צ ס"ק כב. וע"ש בקצ"ה ס"ק יז.

לסעודה כדין נטילת-ידיים בימות החול (קח), כלומר עד לפרק היד (קו). אם אכל שיעור כזית בכדי אכילת פרס, דהיינו בתוך שלוש עד ארבע דקות, וכדלהלן ¹¹⁷פרק מ סעיף צג, יברך ברכה אחרונה (קז). ואם אכל לחם - יברך ברכת-המזון. בברכת-המזון יוסיף "יעלה ויבוא" (...ביום-הכיפורים הזה) (קח), ובשבת יוסיף גם "רצה" (קט), אבל אם שכח ולא הוסיף, הרי אם סיים ברכת "בונה ברחמיו", אינו צריך לחזור ולברך (קי).

זימון לאוכל ביו"כ

שלושה שצריכים לאכול ביום-הכיפורים, יזהרו לכתחילה שלא לאכול כאחד כדי שלא יתחייבו בחובת זימון (קיב). אם יברך ברכה אחת מעין שלוש, יוסיף ויאמר...וזכרנו לטובה ביום-הכיפורים הזה (קיב).

רחיצת חולה

לד. מותר לחולה, אף שאין בו סכנה, להתרחץ או לרחוץ חלקים מגופו, אם אמנם הוא זקוק לכך (קיג) (וראה לעיל פרק יד פרטי דיני רחיצה בשבת), וכן מותר למי שסובל מדלקת-עיניים (עיין לעיל פרק לד סעיף ח) ליתן טיפות בעיניו או לנקות את עיניו בנוזל כגון מי-בור (קיד).

סיכת חולה

לה. אף-על-פי שהסיכה ביום-הכיפורים אסורה, הרי חולה, אף שאין בו סכנה, מותר בה (כשמן ולא במשחה) (קטו), כפי שמבואר לעיל פרק לז סעיפים ו ו-ז.

(קח) אם עומד לאכול לחם בשיעור כביצה, יברך על הנטילה ברכת "על נטילת ידיים", ובפחות משיעור זה, יטול ידיים ולא יברך, סי' קנח סעי' ב ובמ"ב ס"ק ט. ומשמע בקצוה"ש סי' פב בבדה"ש ס"ק י וסי' לו סעי' ב ובבדה"ש ס"ק ה, דבעינן לגבי ברכת ענט"י, שיאכל כל אחד משני הזיתים (שהם כביצה) תוך כד"פ, עיין להלן פנ"ד הערה קכט. (קז) שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דאין זו רחיצה של תענוג, וכ"ה בשו"ת לבושי מרדכי מה"ת יו"ד סי' יא ס"ק ג ובשו"ת יד סופר סי' ז, ועיין שו"ת ושב הכהן סי' ג. ולכאורה יש להביא ראיה מההו"א בחולין קז ב, אשה מדיחה את ידה, ע"ש, וכן יש להביא ראיה מנט"י של כהן, סי' תריג סעי' ג ברמ"א, וע"ע שו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א סי' סח. (קי) עיין סי' רד סעי' ט. (קח) סי' תריח סעי' י ובמ"ב ס"ק כט. (קט) שם במ"ב. (קי) שם במ"ב, ע"ש בפמ"ג א"א ס"ק י, דגם לא יאמר ברכה בפ"ע, ועיין סי' קפח במ"ב ס"ק יט. (קיב) עיין סי' קצו בכף החיים ס"ק ט, דמביא מחלוקת הפוסקים אם חייבים בזימון, וע"ש דלכתחילה אין לקבוע עם אחרים כדי שלא יתחייבו בזימון, וגם בדיעבד אין לזמן, ע"ש, דהכף החיים לשיטתו, דגם לענין ברכה ראשונה הוא סובר דאין לברך. ואולי יש לחלק משם בין אוכל דבר אסור, דאין זו קביעות, לבין אוכל היתר בזמן איסור, עיין חולין ה ב תוד"ה צדיקים וגיטין ז א תוד"ה השתא. ומהגרש"ז אויערבך זצ"ל שמעתי, דיש להסתפק, דהואיל והתורה אמרה ועניתם, אלא שמפני ההכרח הם צריכים לעבור ולאכול, אפשר דאין ראוי לקבוע יחד, ואף אם קבעו, אולי אין זה חשיב קביעות, ואף דלא דמי כלל לסעודה המפסקת, סי' תקנב סעי' ח ובמ"ב ס"ק יט, מ"מ אין זה כ"כ פשוט דבכה"ג שהיה שמח לצום ומצטער על ביטול המצוה, אם זה קרוי קביעות, עכ"ד. (קיב) עיין סי' רח במחה"ש ס"ק יח שני טעמים, למה לא מזכירים של חנוכה ופורים במעין שלוש, ולפי שני הטעמים יש להזכיר של יוה"כ"פ. ומהגרש"ז אויערבך זצ"ל שמעתי, דאף שי"א דכל שבברה"מ"ז אם שכח להזכיר אין מברכים ברכה בפני עצמה, אין מזכירים כלל במעין שלוש, שאני הכא דרק מפני הספק אין מברכין בברה"מ"ז, עכ"ד. (קיג) סי' תריג סעי' ד ברמ"א ובמ"ב ס"ק י ובשעה"צ ס"ק יג. (קיד) שו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א סי' פט. (קטו) סי' תריד סעי' א ובמ"ב ס"ק ב. ועיין לעיל פ"ג

לז. ^{הפ"ק 1224567} היולדת במשך שלושים יום שאחרי הלידה (ק"ט), וכן חולה, אף שאין בו סכנה (ק"ו), ואפילו מי שיש לו רק מכה ברגלו וקשה לו ללכת בלי נעלי-עור (ק"ח), מותר להם לנעול נעלי-עור (ק"ט).

לז. הזקוקים ללכת עם מדרסים בנעליהם, מותר להם גם ביום-הכיפורים להניחם בתוך נעלי הבד שלהם, אפילו כשהמדרסים מצופים בעור (ק"ב), (ולענין יציאה בהם לרשות הרבים ראה לעיל פרק יח סעיף כא).

לח. כל דיני רפואה הנוהגים בשבת, נוהגים גם ביום-הכיפורים (קכ"א), וראה לעיל סעיפים ח ו-ט.

לח. מי שאוכל ביום-הכיפורים מחמת חוליו, בין שאוכל בשיעורים, כדלעיל סעיף יט, בין שאוכל כרגיל בכל ימות השנה, מותר לו לעלות לתורה ביום-הכיפורים בבוקר, ואם חל יום-הכיפורים בשבת - אף במנחה (קכ"ב).

הערה סד. (ק"ט) סי' תריד סע' ג, וע"ע אר"ש פ"ג מה' שביתת עשור ה"ח. (ק"ז) שם בשו"ע סע' ג. (ק"ח) שם במ"ב ס"ק י, וע"ש בערוה"ש סע' ו, דאם יש לו מכה ברגל אחת, יעל מנעל ברגל זו וברגל האחרת אסור. (ק"ט) ועיין שו"ת מנח"ש ח"א סי' צא אות כה סק"ח שכתב שם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, דיל"ע בזמננו לדעת הסוברים דנעילת הסנדל מן התורה, כיון דאפשר בסנדל טוב שאינו של עור, עכ"ד. ושוב שמעתי מהגרש"ז זצ"ל, דיש להסתפק דאולי יולדת מותרת תמיד כיון שלא נזכר שצריכה להמנע מללכת שלא לצורך, וגם לא נזכר שתשתדל לנעול נעלי גומי. ולכאורה משמע מזה, שלגמרי הפקיעו אותה חכמים מנעילת סנדל, עכ"ד. - ועיין מנחת חינוך מצוה שיג ס"ק ט סוד"ה והנה דינים, שד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ג ס"ק טו, ועיין לעיל פי"ח הערה ב. ויל"ע אי שרי לבריא לטלטל נעלי-עור ביוהכ"פ, עיין סי' שח סע' מז ובמ"ב ס"ק קס, וע"ש בשו"ע הרב סע' פה, ואין להביא ראיה מסי' תריב סע' י ברמ"א, דשם קיל טפי, כי האוכל ראוי לילדים, משא"כ נעליים של מבוגר. (ק"כ) עיין סי' תריד סע' ב וברמ"א, ובמ"ב סק"ט, וראה בשו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' פג. (קכ"א) סי' תריג במ"ב ס"ק י ובשעה"צ ס"ק יג וסי' תריד במ"ב ס"ק ב. (קכ"ב) שו"ת רע"א סי' כד, ע"ש בתשובה שמסופק לענין קריה"ת של יוהכ"פ למנחה אם אינו חל בשבת, אי הוי משום תענית ואם אינו מתענה א"י לעלות, או דגם קריאה זו מחמת קדושת היום כמו בשבת ויכול לעלות גם מי שאינו מתענה, ע"ש דצ"ע לדינא, וע"ש במפתחות דבחל בשבת ודאי עולה. ומשו"ת ח"ס אר"ח סי' קנז משמע פשיטא דמותר לעלות אף בחל ביום חול, ע"ש (ועיין שו"ת לב חיים ח"ג סי' קלה, שאין לקרוא חולה שאכל ביוהכ"פ לפרשה האחרונה שבקריה"ת של הבוקר, מכיון שקורין בהן פסוק "תענו את נפשותיכם", ומאותו הטעם גם לא יקראוהו למפטיר, ועיין גם מט"א סי' תריט באלף המגן ס"ק נג, ושד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ב ס"ק ז). וע"ע במרחשת ח"א סי' יד, דלדעת הרמ"א סי' תרכ"ב סע' ב, דאין אומרים "על התורה ועל העבודה" במנחה ביוה"כ, והיינו משום דס"ל דקריאת ההפטרה במנחה אינו משום קדושת היום אלא משום תענית, וע"כ הוי כמו בתענית בעלמא, ולפיכך הכהן והלוי יכולים לעלות אף אם אינם מתענים דהקריאה היא משום קדושת היום, אבל השלישי שהוא גם המפטיר בנביא אם אינו מתענה לא יכול לעלות, משום דההפטרה היא משום תענית. ע"ש שמביא בשם הגר"א בסי' תרכ"ב ד"קריאת התורה וההפטרה" במנחה ביוה"כ אינה אלא משום תענית כמו תענית דעלמא, ע"ש דלפי דעתו גם כהן ולוי שאינם מתענים לא יוכלו לעלות לתורה במנחה בחל ביום חול, כיון דכל הקריאה משום תענית. ע"ש דגם לדעת הגר"א ביוה"כ שחל בשבת שאז קורין במנחה בכל השנה והקריאה במנחה בשבת היא משום קדושת היום, בזה כהן ולוי אף שאינם מתענים עולים, אבל לשלישי שמפטיר בנביא לא יוכל לעלות מי שאינו מתענה משום שאין הפטרה בשבת במנחה, וההפטרה ביוה"כ במנחה הוי משום תענית גם כשחל בשבת (ע"ש בברכת אליהו על הגר"א). - ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דנראה שאם אכל פחות פחות מכשיעור אע"ג דגם חצי שיעור אסור מה"ת. מ"מ יוכל לעלות לתורה (גם במנחה).

1234567

8860 4çeiä

1234567

פרק מ

דינים שונים בעניני רפואה בשבת וביו"ט

1234567

1234567

א. כלל גדול הוא בדיני פיקוח-נפש והצלת נפשות בשבת וביו"ט, כאשר יש חשש כלשהוא של סכנה מיידית - לא להתמהמה ולשאול שאלות, אלא לעשות מיד את הדרוש להצלת הנתון בסכנה, ואמרו חז"ל: השואל באותה השעה הרי זה שופך דמים, וכמבואר לעיל פרק לב סעיף א.

אך גם כאשר נראה, שאין חשש לסכנת-נפש - יש להיוועץ ברופא, כי יש שפצע קטן ביותר מסוכן הוא (א), וכן יש להיוועץ במורה הוראה הבקי בדינים אלה, כדי לדעת מה מותר ומה אסור לעשות בכל מקרה.

זריזות בטיפול בפיקוח נפש

ב. מותר למדוד חום בשבת (ב), וכן מותר למדוד את לחץ-הדם של החולה ולמשש את הדופק שלו (ג). ובכל אלה לא ישתמש במכשירים חשמליים או דיגיטלים, וראה להלן סעיף יח.

מדידת חום ולחץ דם

1234567

(א) מהא דסי' שכח סע' ה. ודין זה נאמר אפי' אם לא נפל למשכב ומתהלך כבריא, שם סע' ח, ועיין לעיל פל"ב סע' ח. ולענין נאמנות של רופא נכרי, עיין סי' שכח סע' י ברמ"א ובמ"ב ס"ק כה. ועיין בברכ"י סי' שכח בשו"ר ברכה ס"ק א ושו"ת עולת שמואל סי' קח, דהרופאים (הנכרים) שלנו יש להם דין מומחה מכיון שהם צריכים לעמוד בנסיון ע"פ חוק המלכות. ועיין יומא פ"ח בתפא"י ס"ק כו, דיש להתיישב בדבר, דלכל חולי קל אומרים תמיד שיסתכן, ע"ש בהלכתא גבירתא מ"ה ס"ק א, דה"ה ברופאים מחללי שבת דבזדון לבם מייעצים כמעט עוד יותר להדיח מעכו"ם, ועיין גם שו"ת דברי חיים ח"א יו"ד סוסי' לא. ועיין שו"ת פנים מאירות ח"א סי' יב ושו"ת שבות יעקב ח"ב סי' עו, דבמקום סכנה נאמן רופא נכרי, דהרי בספק פקו"נ ג"כ עושין מלאכה, ועי' גם שו"ת מערכת יוהכ"פ סי' ג ס"ק ה. ועוד נ"ל דאפי' אם רופא נכרי או מחלל שבת אומר שאין צורך לעשות מלאכה, יש שהם לא נאמנים, כיון שאינם יודעים את ההלכה וחושבים שאין לעשות מלאכה אא"כ החולה ודאי ימות אם לא יעשה, וי"ל דהכל תלוי בשיקול דעתו של מורה ההלכה, ועיין לעיל פל"ט הערה טו. (ב) סי' שו סע' ז ובמ"ב ס"ק לו, ועיין מאורי אש עמ' 66, שו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' קכח, שו"ת מהגר"י שטייף סי' קכג, שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' קמב ושו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' כד. (ג) ויל"ע לענין מוקצה של המדחום שלא בשעת השימוש, דלכאורה מ"ש מסכין של מילה, ועיין בשו"ת דלעיל הערה ב. ומהגרש"ז אויערבך זצ"ל שמעתי, דאף שבסוסי' שח כתב השע"ת, דאמת מידה של אומנים חשיב מוקצה מחמת ח"כ, מ"מ מדידת חום שאני, דהרי איסור מדידה הוא משום עובדא דחול, מפני שבדרך כלל רגילים למדוד בשעה שעסוקים במשא ומתן של מו"מ וכדו', סי' שכג סע' א ובמ"ב ס"ק ג ו-ד, משא"כ הכא שהוא רק כדי לדעת מידת חום של איש מסויים בזמן מסויים, וגם הדבר נוגע רק לאיש זה בלבד, מהיכ"ת נימא דהוי עובדין דחול, וגם אפשר דחשיב ככלי שעומד למדידה של מצוה, ואע"ג דתרופות חשיבי מוקצה, היינו משום דרפואה הוי איסור שלא התירו אלא לצורך חולה, משא"כ מדידה זו שהיא רק למצוה ואין בה משום רפואה, ה"ז חשיב ככלי שמל"ה ואין לחוש בזה למוקצה. וגם אין לחוש לזה שהכספית מתפשטת מפני החום. דהרי זה חשיב כחמה ולא כאור. וגם הרי אין זה מגיע לשיעור שהיס"ב. עכ"ד.

וכאשר הוא מודד חום, אל לו למרוח משחה במד-חום (ד), אלא יטבילו בשמן, ורק אם אין לו שמן והדבר נחוץ, יטבילו במשחה, אבל בלי למרוח (ה). מותר להטביל את המד-חום בכוהל כדי לנקותו, ומותר לשפשפו ולנגבו בצמר-גפן, אבל אל לו להטביל לצורך זה את צמר-הגפן בכוהל, מכיון שבעל-כורחו יסחטנו (ו).

ניקוי מד-חום

בגמר השימוש במד-חום, מותר לנערו על-מנת להוריד את הכספית, אם בדעתו לשוב ולהשתמש בו עוד בו ביום (ז).

מדידת חום מותרת גם לאשה העושה כן כדי לדעת את הימים הראויים להריון (ח).

מד-חום כימי

גלאי-חום או מבחין-חום (רצועת צלולואיד שעובדה באופן כימי כך שנעשה בה שינוי בהתאם לחום הגוף, כשמניחים אותה על מצחו או בפיו של אדם), מותר להשתמש בה כאשר יש בה צורת אות או סימן והם ניכרים כבר לפני השימוש, אלא שהם מתחזקים במגע על האדם ולאחר זמן חוזרים למצבם הראשון, אבל אם צורת האות או הסימן לא ניכרים לפני השימוש והם מופיעים רק עם השימוש - אסור (ט), אבל מותר להשתמש בגלאי חום שעל ידי שינוי בדרגת החום משתנה בו רק הצבע.

סימון מדידות של חולה

ג. מותר לסמן את מידות החום של חולה, או את משקלו של תינוק, על-ידי תחיבת מספרים, המוכנים מבעוד יום, אל תוך מסגרת שבכרטיס החולה, או תחיבת סיכות משרד במקום מתאים (י). ומן הדין להכין מבעוד יום כל מיני כרטיסי-היכר וסימני-עזר, כדי להקל על בעית הרישומים הרפואיים בשבת, וראה להלן סעיף ל.

(ד) משום איסור ממרח. (ה) כי הרי אינו ממרח, שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל. (ו) עיין לעיל פל"ה סעי' יב ובהערות. (ז) שו"ת משנה הלכות ח"ד סי' מט, שו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' לח. ומהגרש"ז אויערבך זצ"ל שמעתי, דאינו חשוב בכך כמתקן את המדחום להיותו ראוי למדידה, הואיל ורגילין תדיר לעשות כן, ואף לדעת החזו"א בסי' נ נראה דהכא קיל טפי, עכ"ד. (ח) שו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' לח. (ט) שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דבגלאי-חום כזה שהאותיות או הסימנים כבר ישנם, וניכרים קצת לעין, נראה כיון דאין לחשוש לזה שמשנתנה הצבע כאילו כותב דיו ע"ג סיקרא, דהואיל ולא מתקיים, ואיסורו ודאי לאו מה"ת, אין לחשוש בזה לכותב כיון שהכל כבר היה קודם ולא הוסיף כלום והשינוי הוא רק בצבע. ומשום צובע ג"כ נראה דמכיון שאינו מתקיים והוא רק לשעתו (רמב"ם פ"ט מה' שבת ה"ג), מסתבר דאף שאם אחד צובע אותיות שפיר חייב משום צובע, מ"מ כל זה דוקא אם מוסיף דיו או צבע, משא"כ הכא שאינו מוסיף כלום אלא שהצבע משתנה מחמת החום, ולכן מסתבר דכיון שזה לצורך חולה קצת, דשפיר מותר אפי' מדרבנן, ועיין גם לעיל פל"ג הערה צ. אך בגלאי-חום כזה שהאותיות או הסימנים לא ניכרים, נראה דאף שהנותן נייר ע"ג האש ופולט ממנו מה שנכתב ע"י חלב או מי-מילין פטור, וכמבואר סי' שמ בפמ"ג מ"ז ס"ק ג, מ"מ מדרבנן נראה דאסור לעשות כן אפי' לצורך חושיאב"ס, ואע"ג שהכתב נעלם תיכף ואינו מתקיים, מ"מ אפשר דגם זה אסור, וגם יתכן דבני"ד חשיב ככותב בתחילה בכל פעם על מקום שהוא רגיש להיות בולט וניכר כשנעשה חם, עכ"ד, ועיין גם לעיל פ"ח הערה ע. (י) "נעם" ח"ג תשובה מהגרי"א הרצוג זצ"ל. ועיין שו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' קנא. וע"ע שו"ת אג"מ אר"ח ח"א

ד. אסור לרשום את פרטי הטיפול או הבדיקות שיש לעשות לחולה, ובוודאי שיש איסור לרשום בדיקות שאינן חשובות לשבת עצמה, אך במקום שיש נכרי מותר לו לרשום את כל פרטי הטיפול, ומותר אפילו עבור חולה שאין בו סכנה (יא). ומותר לבקש מן הנכרי לרשום גם דברים אשר החולה יהיה זקוק להם רק למחרת היום, כמו בדיקות, אם קיים חשש שמא ישכחם (יב). במקום שהדבר הוא פיקוח-נפש, כגון הוראות רפואיות דחופות לחולה שיש בו סכנה, מותר לעשות זאת על-ידי יהודי (ועיין להלן סוף סעיף כה) אם אין נכרי במקום.

רישום מידות של חולה

החולה

ה. חולה המרותק למיטתו לזמן ממושך, וכחלק מהטיפול יש למרוח לו מדי יום ביומו בחלקים מגופו חומר כדי למנוע פצעי-לחץ - ישתדל שימרחו לו, ביד או בחומר סינתטי לא-ספוגי, נוזל המיוחד לכך, ולא משחה, שכן יש במריחת המשחה משום איסור ממרח, ומותר לעשות כן אף לחולה שאין בו סכנה (יג). אי-אפשר למרוח בחומר נוזלי, כגון שאין לו כזה או שהתועלת הרפואית היא במשחה ולא בנוזל, ישתדל שימרחו לו כן לפני כניסת השבת ושוב עם צאת השבת, ולא יחללו את השבת במריחת המשחה (יד). ואם צריך למרוח משחה כמה פעמים ביום, ישתדל שישומו את המשחה בשבת על גזה סטרילית, בלי למורחה (טו). אין אפשרות לעשות את כל הנ"ל, וקיים חשש סכנה שנגרם על ידי פצעי-הלחץ, מותר (טז) למרוח לו משחה אף בשבת. ובמקום הצורך מותר אף לעסות את המקום כדי לגרום למשחה לחדור למקום הפצע (יז).

הטיפול בפצעי לחץ

החולה

החולה

החולה

חל יו"ט לפני שבת, או מיד אחרי שבת, עדיף שימרחו לו ביו"ט ולא בשבת, שכן איסור המלאכה ביו"ט קל מאיסור המלאכה בשבת (יח). חולה שידוע שיצטרך להשתמש בשבת במזרון-לחץ חשמלי, יש לסדר לפני שבת את החיבור לחשמל באמצעות שעון-שבת. ובמקום הצורך יבקש מנכרי שיחבר את המכשיר למערכת החשמל בשבת.

מזרון מיוחד לפצעי-לחץ

ו. אף כי אסור לשרות כבסים בתוך מים בשבת (יט), הרי מותר לשרות את הכבסים של חולים במחלה מדבקת בחומר חיטוי, כדי למנוע הידבקות (כ), אבל לא יעשה אחרי שריית הכבסים כל פעולת כיבוס נוספת (כא).

שריית כבסים במים

סי' קלה. (יא) מהא דסי' שכח סע' יז. (ב) ע"ש במ"ב ס"ק מו, דדוקא אם צריך לרפואה בשבת עצמה שרינן וי"ל כאן דכיון שיש חשש, שמא ישכחו עד למחרת היום, והרי צריך שיעשו לו לחולה, ממילא הוה כצורך היום דשרינן, ועיין תה"ד ס"ק יט. (ג) עיין לעיל פ"ג סע' יד. (ד) ועיין לעיל פ"ב סע' לד, דכל שאפשר לעשות מבעו"י, מחוייב לעשותו, ולא יסמוך על מה שבדיעבד יימצא במצב של פקו"נ. (ה) חזו"א סי' נב ס"ק טז. ישנה עצה נוספת והיא למרוח מע"ש משחה ע"ג גזה ולכסותה שלא תתלכלך, ובשבת יניחו אותה ע"ג הפצע, אך מבחינה רפואית עצה זו לא מומלצת מפני שאין אפשרות לשמור על המשחה בצורה סטרילית. (ז) עיין לעיל פ"ג הערה סד. (ח) כדין חולה שיב"ס. (ט) עיין לעיל פ"ב סע' יד. (י) חזו"א סי' טז. (יא) ע"ש במ"ב ס"ק לט. (כ) עיין לעיל פ"ו סע' ד ובהערות שם. (כא) דאית ביה איסור תורה. ומשום מלבנו.

יציאה לרה"ר לחולה הזקוק לתרופות עמו

ז. חולה שהרופא צוה עליו שלא לצאת מפתח ביתו מבלי שיהיו עמו תרופות מסוימות, או מעט סוכר לחולה סוכרת, למקרה הצורך, ואין עירוב במקום, אבל איננו רשות הרבים גמורה, וכדלעיל פרק יז סעיף ג - יש להקל לצאת בהן, לצורך מצוה, כמו לבית הכנסת או לשיעור תורה, והוא שיוציאן שלא בדרך הרגילה, כגון ששימין מתחת למגבעתו (כב), וגם לא יוציא יותר משיצטרך (כג).

יציאה עם לחצן מצוקה או שרשרת עם הוראות רפואה

וכן מותר לחולה הסובל ממחלה מסוימת העלולה להיות מסוכנת, לצאת לדבר מצוה וכנ"ל, למקום שאינו רשות הרבים גמורה, כשלצווארו שרשרת שאליה מוצמדות הוראות רפואיות, כדי שבשעת הצורך ידעו מיד, איך לטפל במחלתו (כד), וכן הדין לגבי אדם שיש עליו לחצן מצוקה המיועד לעזור לו בשעת הצורך.

היוצא כשהתרופות עמו, כנ"ל, ישתדל שלא לעמוד בדרך (כה), וכשהוא זקוק לתרופות בעודו ברחוב, אם אפשר, ימהר להיכנס לרשות היחיד סמוכה, כגון תחנת אוטובוס או בית סמוך, ויבלע את התרופה שם (כו), ורק אחר-כך יצא לרחוב (ככל שהדבר אפשרי מבחינה רפואית, שהרי יש חולים כגון הסובל

(כז) דהוה הוצאה כלאח"י. ואין להביא ראיה מהא דסי' שג סע' טו, דיוצאה אשה בפלפל וגרגיר מלח שבפיה, דשאני התם שהפלפל מעביר עכשיו את הריח הרע, משא"כ בני"ד דהו"ל כלוקח אתו מאכל שלא ירעב, שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל. ויל"ע בהא דסי' שג סע' כד, דיוצאה באבן תקומה, וע"ש במ"ב ס"ק עח, דשרינן אפי' אינה צריכה עכשיו, אלא רק שמא תתעבר ותפיל. ושמעתי מהגרש"ז זצ"ל, דאבן תקומה חשיב כמרפא מעכשיו, כיון דכך סגולתה, משא"כ הכא, עכ"ד, ועיין שבת סו ב מאירי ד"ה יוצאין. אמנם יש להביא ראיה לדין שלנו מהא דשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ג סי' מג וח"ז סי' כ, דיוצאים לדבר מצוה עם תעודת זהות והוא שישאנה כלאח"י, ע"ש, וכ"ה בספר כל בו על ה' שמחות ח"ב דף 21, שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קטז (צג), שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' נו (ע"ש בסוף התשובה, דאם אינו יכול לישב בבית וצריך לצאת מחמת בריאות, דאפי' לטייל עם הת"ז מותר, דג"כ הוה בכלל מצוה אם באמת צריך לבריאות, ע"ש, ובמכתבו אלי כותב מח"ס משנה הלכות, דאף ברה"גמורה יש להתיר. ומהגרש"ז זצ"ל שמעתי, דלדעת החזו"א, לעיל פי"ז הערה יח ו-כא דבזה"ז אין לנו ר"ה גמורה, שפיר שרי בכל המקומות, עכ"ד). ועיין לעיל פי"ח סוסע' מח ובהערה קצח, דמותר להוציא ממחטה כלאח"י ומשום גדול כבוד הבריות, ועיין להלן הערה סח, ועיין גם פכ"ג הערה ס, וע"ע "תורה שבעל פה" כרך יח דף כ. אלא בעצם הדין יל"ע דמשמע דדוקא לצורך מצוה התירו, ואל"ה ישב בביתו ולא יצא, וכ"ה בסי' שא סע' לג ברמ"א, והרי מצאנו לגבי נעילת הסנדל ביוהכ"פ, דלדעת הרמב"ם הוי דאורייתא, סי' תריא במ"ב ס"ק ג, ומ"מ במקום חשש של נשיכת עקרב מותר לנעול נעלי עור, ואפילו אינו הולך לדבר מצוה אלא לצורך עצמו, סי' תריד במ"ב ס"ק יא, וצ"ע. ואולי י"ל דשאני הוצאה כלאח"י דעושה מלאכה רק שהיא שונה מאופן עשייתה, ולכן אמרינן דמוטב שישב בבית ולא יצא כלל, משא"כ לגבי נעילת הסנדל ביוהכ"פ דהאיסור משום עינוי, וכן מצאנו לענין רחיצה ביוהכ"פ, סי' תריג, דאסרינן משום תענוג, ולכן אם אין תענוג אלא שיש סיבה לרחוץ, שרינן, וה"ה נמי לגבי נעילת הסנדל, דאם אין בו משום תענוג, שרינן אפי' שלא לצורך מצוה אלא שיש לו סיבה כל שהיא. לעומת זאת עי' בערוה"ש סי' שא סוסע' ק דמוטב להתפלל ביחידות ולא ללכת לביהכ"מ, ויש לחלק בין חולה הנצרך לתרופותיו מדי שבת ולדברי הערוה"ש שמדבר על מקרה חד פעמי. (כג) שו"ת משנה הלכות ח"ז סוס"י נו. (ד) וכנ"ל הערה כב. (כה) דבכה"ג שהוציאו ע"י שינוי אפי' יעביר מרה"י לרה"י דרך ר"ה גמורה קי"ל דאין בו אלא שבות, עיין חזו"א סי' סב ס"ק יט (ה), וע"ש סי' קג ס"ק יט, ולעיל פי"ח הערה רמה. ומהגרש"ז אויערבך זצ"ל שמעתי, דאף אם כבר עמד לפוש באמצע הדרך דתו הו"ל כעקירה מרה"י, מ"מ נראה דכה"ג חשיב כעקירה ע"י שינוי, עכ"ד. (כז) דאם יקח התרופה ברה"ה. אפי' בעת הליכתו. הוה כמעביר מרה"ר לרה"י. עיין לעיל פי"ח סע' ס והערה רמט.

מכאבים בחזה או חולה סכרת הצריכים לקחת תרופות מיידית ואם ישתהו בזה, יסכנו את עצמם, יטלו את התרופות מיד במקומם) (ז).

ח. חולה עם צנתר (קתטר) לאיסוף השתן מותר לצאת בו לרשות־הרבים (כח), אבל ירוקן את השקית מן השתן שבה לפני כל יציאה לרשות־הרבים (כט).

ט. חולה שצריך לקחת תרופה באמצע הלילה, וסוגי התרופות שלו מעורבים זה בזה, יברור אותם מבעוד יום, ואם לא עשה כן, אל יברור אלא סמוך לשימוש (2), גם אם יצטרך לצורך זה לקום מן המטה באמצע הלילה כדי לקחת את התרופה.

הרופא *

י. חולה שאין בו סכנה, חייב להעדיף לפנות בשבת אל רופא שומר תורה ומצוות, כדי שתהא השבת נשמרת, ולא תתחלל ח"ו (לא). אי־אפשר לפנות אל רופא שומר מצוות, או שהרופא שאינו שומר שבת מומחה יותר במקצועו, ילך אליו, גם אם הוא יודע שהלה ידליק אור וירשום את השם ופרטי המחלה וכדו' בכרטיס־החולה, וגם יכתוב לו מירשם בשבת (לב). עם

* בענין טיפול על־ידי רופא שאינו יהודי, ראה לעיל פרק לב סעיפים א. ו. כא. מה ו-נא. פרק לג סעיף ב ופרק לח סעיפים א. ג. ו. יב. יד - יז ו-יט - כג.

ועיין שו"ת קנין תורה ח"ב סי' קיב. (ז) עיין שבת צב א תוד"ה המוציא, ודף קב א תוד"ה והוציאו, ויבמות לד א תוד"ה והוציאו. (זח) שו"ת ציץ אליעזר חי"ד סי' נח, ועיין נשמת אברהם ח"א סי' שא ס"ק ד. (ט) ע"ש. (2) משום איסור בורר, וכדלעיל פ"ג סע' סח ובהערה רו. (לא) ד"מהיות טוב אל תיקרי רע", ולא יכשיל את הרופא בחילול שבת, ועיין לעיל פ"ב הערה קל. (לב) עיין שו"ת יד יצחק ח"ג סי' צה, וז"ל: דיש לצרף כאן שיטת הש"ך בסי' קנא ס"ק ו, דבמומר (ואולי דינו כדן תינוק שנשבה, וכ"ה בחזו"א יו"ד סוסי' א דהיום אין דין מומר), לא שייך מסייע ידי עוברי עבירה, ואין בו אפי' איסור דרבנן דולפני עור (ע"ש בדגמ"ר, ועיין שו"ת אב"נ יו"ד סי' קכו, דהענין של אפרושי מאיסורא הוה מטעם ערבות הנלמדת בשבועות לט א מוכשלו איש באחיו, ומומר אינו אחיו במצות - י.ג.ג.), וכיון דשעה"ד היא, יש לסמוך על השיטות דס"ל דכל שאינו כתב אשורית, אינו אלא דרבנן, רמ"א סי' שו סע' יא (ע"ש במ"ב ובביה"ל דכל הפוסקים חולקים על דעה זו, ועיין שו"ת נו"ב מ"ת או"ח סי' כט ו-לג, ואפשר דבשעה"ד כדאי הוא האו"ז לסמוך עליו, ועיין שו"ת ח"ס חו"מ סוסי' קצה, דדברי הנו"ב אינם אלא בכותב ע"י נכרי דהוה שבות דשבות, אלא דע"ע שו"ת יביע אומר ח"ג סי' כג ס"ק י - י.ג.ג.), וחושאיב"ס יש לדונו כשעה"ד, כי השעה דחוקה לו, וגם י"ל דהרי החולה עצמו אינו מבין אם חוליו יב"ס או לא, ופעמים רבות קורה שהחולה חושב שאיב"ס, ואח"כ מסתעף שמרחפת עליו סכנה ח"ו, וא"כ הולך בהיתר אל הרופא או שולח אחריו לקרוא לו, ואחר שהרופא כבר לפניו וכותב לו את התרופות, הרי הרופא עושה מדעת עצמו, והחולה התחיל בהיתר, עכ"ל. עיין יו"ד סי' קנא בפ"ת ס"ק ג בשם החו"י שהוא חולק על דברי הש"ך הנ"ל, וע"ע שו"ת משיב דבר ח"ב סי' לא. ועיין בברכת משה להגרמ"מ ירושלימסקי זצ"ל בקונטרס התשובות סי' כא, שגם הוא דן בשאלה זו, והוא מסיק כמו היר יצחק הנ"ל, וז"ל: דבני"ד אין בו משום ולפ"ע, דהלא אינו אלא דורש עצתו על מצב בריאותו, אבל בענין גרמא דחילול שבת אינו עושה שום מעשה דהוה שוא"ת אלא שהרופא בעצמו הוא דעושה איסור, בזה שפיר י"ל דליכא לאו דולפ"ע, וע"ש במסקנתו וז"ל: דבכה"ג דלעיל שרינן אפי' הוא באופן דקאי בתרי עברי דנהרא. ומ"מ על אף דמדינא אין איסור לעמוד תחת ביקורת הרופא בשבת, אבל המחמיר ליחוש שלא יגרום לחילול שבת. תבוא עליו ברכה. עכ"ל. ועיין שו"ת בניו דוד מהגרד"ד מיידליש

זאת, ודאי שאם אפשר להניא את הרופא מלחלל שבת ויו"ט, מצוה וחובה לעשות כן (ג).

נגם מותר להזמין רופא יהודי בשבת לבוא אל החולה, אף שאין בו סכנה, גם אם ידוע שהלה יבוא במכוניתו, וודאי שמצוה וחובה להניאו מלנסוע, אם אפשר הדבר. אבל אין להזמין או ללכת אל רופא מחלל שבת מטעמים כספיים גרידא, דהיינו כאשר אמנם נמצא רופא שומר שבת בסביבה, אלא שיצטרך לשלם לו עבור ביקורו, ואילו במרחקים נמצא רופא מחלל שבת ברמת מומחיות דומה אשר יענה לקריאתו ללא תשלום (רופא קופת-חולים וכדו') (ד).

מירשם
שנרשם
באיסור בשבת

יא. אם רופא יהודי רשם בשבת מירשם לחולה שאין בו סכנה, וכנ"ל, אין לקחת את התרופות מבית-המרקחת בו ביום, אלא ימתין עד מוצאי-שבת, שכן בשבת אסור ליהנות ממלאכתו של היהודי שנעשתה בשבת (כתיבת המירשם) (ה).

זצ"ל סי' מב, ואחרי פלפולו בשאלה הנ"ל הוא מסיים וז"ל: אולם מה שנוגע לדינא נלפענ"ד, דאם כי יש לצדד הרבה צדדים להקל שלא יהיה בכה"ג משום ולפ"ע, עכ"ז ירא שמים יוצא ידי שניהם ויאמר לרופא שאין רצונו שיכתוב עבורו בש"ק, עכ"ל. ושמעתי מהגרש"ז א"ערכך זצ"ל, שלפי דברי הגדולים האלה זצ"ל, אם הרופא ודאי יעבור על איסור תורה וגם ברור דליכא חשש סכנה, אסור לעבור על ולפ"ע לצורך חושאיב"ס, ואסור לו לענות על שאלות הרופא אם הוא רואה שהלה מתכוון לרשום. וגם כשהרופא עומד לכתוב מירשם, חייב החולה לוותר על הכל וללכת מאותו הרופא. אולם דעתו נוטה, דכמו שאם אחד חייב לחברו כסף והלווה רשע ומאיים על המלוה שאם יתבענו - יקלל אותו וגם יחרף ויגדף וגם ישבע לשקר, ואפ"ה ברור הדבר שאין המלוה צריך להימנע משום כך מלתבעו, ה"ע גם כאן הרי הרופא חייב מן הדין לראותו, אם הוא חבר קופ"ח, ואולי אפי' סתם רופא כיון שחייב בכך מן הדין, ולכן אם החולה מבקש ממנו לא לחלל כלל את השבת בגללו, אינו חייב להתחשב בזה שהרופא הוא עברייך ואינו שומע לו, ובכגון דא הלעיטהו לרשע, וכמו"ש הרמב"ם בפיה"מ פ"ד דמע"ש מ"ו, וראה בקו"א למהרי"ל דיסקין אות קמד ובמנחת שלמה ח"א סי' ז אות ד מ"ש בזה, וצ"ע. גם ידוע שרבים מתקינים בחנויות או בבתיים פעמון-אזעקה, אשר אם גנב פורץ את הדלת, הפעמון מצלצל ואורות נדלקים וכו', ומסתבר דכיון שמתוקן לכך, אין זה חשיב רק כפ"ר, אלא כמבעיר ממש (וראה לעיל פ"י סוף הערה מח - י.ג.). דרך מתעסק, דגם בשבת כתב הרע"א בסי' ח דחשיב שגגת עבירה דרך מתעסק, ואפ"ה אין חוששין כלל לזה, שבגלל הצלת ממון מכשילים את הגנב בחילול שבת. אולם שאני התם, דהצלה מעבירת הגניבה חשיב יותר מעבירה של מתעסק בשבת וגם ע"י הגניבה מסתמא יעבור יותר על חילולי שבת דאורייתא. אך צ"ע טובא בכה"ג שיבואו שוטרים ויעברו משום כך על איסורי תורה, דהתינח בכה"ג דהגנב חשיב כבא במחתרת נוחא (אף אם יהיה אח"כ חילול שבת), אבל בכה"ג דלא הוה במחתרת צ"ע אי חשיב רק כספק ומותר או לא, עכ"ד. ועיי' יסודי ישורון ח"ד דף רנח, דאם הרופא יעשה את הבדיקות בחולה ע"י חשמל וכדו', שודאי יש חילול שבת במלאכה דאורייתא, אין להתיר אלא היכא דיש חשש פקו"נ. (ג) וכנ"ל הערה לב בשם הבנין דוד. (ד) וכנ"ל הערה לב, וכן שמעתי מהגרש"ז א"ערכך זצ"ל. (ה) סי' שיח סע' א ברמ"א, דה"ה אם עשה שאר מלאכות, ולא דוקא בישול, והרי כאן הוא משתמש בגוף הדבר שנעשה בו האיסור, דהיינו מה שנכתב בשבת. גם שמעתי מהגרש"ז א"ערכך זצ"ל, דלא דמי לנכרי, דיש לדון בדבר לדעת הסוברים בנכרי שהביא מכתב בשבת וגם פתח אותו, דיש סוברים דקריאה לא חשיב ממש כשימוש, סי' שז במ"ב סוס"ק נה, דשאני הכא דגוף הכתיבה היתה בעבירה, ודומה ממש לנר שהודלק בעבירה דאסור לקרוא לאורו, אך צ"ע להסוברים דהנאת מצוה שאני, דאף שכאן הוא לצורך של הנאת הגוף, מ"מ הו"ל מצוה. וגם נראה דאם יש נר שהדליקו ישראל בעבירה, מ"מ א"צ לומר לנכרי להדליק נר אחר עבור חולה שאיב"ס. וההיא דסי' שיח סע' ב ובמ"ב ס"ק יב, דאסור גם לחולה שאיב"ס (וראה לעיל פל"ב הערה ריג - י.ג.). שאני התם דחשיב כמאכל שאסור באכילה מדרבנן. משא"כ בהנאת קריאה. נראה דכמו שמותר לומר